

ZOOLOG PRINTRE RUINE

– O EXPOZIȚIE INEDITĂ LA MUZEUL NAȚIONAL DE ISTORIE NATURALĂ „GRIGORE ANTIPA”

Alexandra ZBUCHEA
Aurora STĂNESCU

Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa” este unul dintre cele mai vechi și mai prestigioase muzee din țară. Datorită specificului său, acest muzeu era recunoscut de către o mare parte a publicului larg ca fiind numai un muzeu pentru copii, care are menirea de a-i educa pe aceștia în domeniul zoologiei. Această imagine s-a modificat foarte mult datorită activităților și expozițiilor diverse pe care instituția le-a oferit publicului în ultimii ani.

Misiunea muzeului, asumată prin toate activitățile sale, este de a studia biodiversitatea, începând cu propriile sale colecții, și de a transfera cunoștințele astfel dobândite publicului larg, urmărind educarea, prin divertisment, a acestuia. Scopul muzeului este de a transmite informații privind atât fauna din România, cât și din lume, precum și de a atrage atenția asupra problemelor contemporane cu privire la protejarea mediului natural și conservarea habitatelor. Pentru a se atinge misiunea aceasta, ca și pentru a atrage un număr mai mare de vizitatori individuali, inclusiv din rândul adulților, programele publice ale muzeului s-au diversificat. De asemenea, s-a modificat și relația muzeu-vizitator: acesta este văzut ca un partener de discuții activ, dornic să se implice în activități diverse în timpul vizitei la muzeu.

Astfel au fost organizate programe educaționale care au o componentă foarte importantă de

divertisment, care solicită participarea vizitatorilor pentru o învățare activă și de durată. Printre cele mai populare programe anuale de acest gen menționăm *Întâlnirea de duminică* și *Festivalul de Pește* - dar și alte manifestări, de mai mică amploare, prezintă această nouă abordare. Aceiași politică impune și organizarea de evenimente asociate diverselor expoziții temporare (de exemplu conferințe, proiecții de filme, activități pentru copii), creându-se astfel premisele necesare ca publicul să fie mai interesat și să înțeleagă mai bine mesajele expozițiilor respective.

Tot pentru a se crește atractivitatea programelor muzeale și a expozițiilor prezentate publicului, dar și pentru a crește eficiența procesului educațional, manifestările publice ale Muzeului „Grigore Antipa” au în prezent nu numai caracter interactiv, ci și interdisciplinar. Astfel au fost organizate mai multe expoziții, cum ar fi cele din ciclul „Morpho”, realizate împreună cu artiști plastici tineri și consacrați, sau expoziția „Pești și pescari” din cadrul primei ediții a *Festivalului de Pește*. Aceasta din urmă, de exemplu, a urmărit prezentarea habitatului natural din Delta Dunării și a celei mai importante grupe de pești din această regiune, aflați în pericol în prezent - sturionii -, dar și familiarizarea publicului bucureștean cu viața pescarilor. Astfel a fost amenajată o secție de etnografie, în cadrul unui „cherhanale” refăcută în spațiul expozițional. Aici au fost

prezentate informații, imagini și înregistrări audio din arhivele Institutului de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu” cu privire la legende și credințele pescarilor legate de apă și pește.

Mergând pe această linie, în vara anului 2005, principală expoziție publică organizată la Muzeul „Grigore Antipa” este una cu totul inedită, realizată împreună cu Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române: *Zoolog printre ruine*. Această expoziție, care în cursul anului 2006 va fi itinerată în alte țări europene, introduce vizitatorii în universul natural și uman al coloniei grecești de la Histria.

Publicul vizat de această expoziție este extrem de diversificat. Atât copiii și tinerii, cât și adulții găsesc informații diverse care corespund intereselor lor. De asemenea, această expoziție este importantă atât pentru românii interesați de fauna dar și de unele aspecte istorice, cât și pentru turiștii străini. Obiectivele urmărite sunt variate: prezentarea faunei specifice Dobrogei; înțelegerea de către public a modului în care mediul natural poate influența comportamentul și regimul alimentar al animalelor; informarea vizitatorilor muzeului cu privire la o serie de aspecte din biologia și ecologia unora dintre speciile de animale într-o modalitate plăcută care să faciliteze deopotrivă învățarea și relaxarea; familiarizarea și educarea publicului cu privire la istoria coloniei grecești de la Histria, precum și cu privire la dieta și alte aspecte ale vieții domestice în antichitate.

Vizitatorii muzeului vor fi surprinși nu numai de această tematică abordată într-un muzeu de științe naturale, cât și de designul neobișnuit al expoziției – ei vor pătrunde chiar în interiorul sitului arheologic. La Muzeul „Grigore Antipa” este refăcut

un colț al coloniei grecești din Ionia, care include o locuință tipică pentru perioada arhaică. Pe parcursul vizitei publicul va descoperi pe un substrat vegetal viu cele mai frecvente specii de animale din zona Histria, cele pe care orice arheolog sau vizitator al sitului arheologic le poate întâlni acolo. Vizitatorii vor afla care sunt principalele specii de animale – insecte, pești, păsări, mamifere etc. – care trăiesc în această parte a României, care sunt particularitățile lor biologice.

Din colecțiile științifice ale Muzeului „Grigore Antipa” sunt prezentate în expoziție atât animale naturalizate, cât și conservate în lichid. O parte din expozate a intrat în colecțiile muzeului cu mult timp în urmă, acum 100 de ani, pe vremea când Pamfil Polonic – celebrul topograf și grafician – colabora atât cu dr. Grigore Antipa, cât și cu arheologii faimoși ai epocii. Unele expozate au fost culese mult mai recent, în vizitele făcute pe teren de actualii cercetători ai muzeului.

Situată pe limita sudică a *Rezervației Biosferei Delta Dunării*, zona Histriei este locul în care vegetația stepică se îmbină cu cea tipică zonei pontice. Malurile nisipoase și sărăturate ale Lacului Sinoe, care mărginește vechea cetate a Histriei, reprezintă habitatul preferențial al plantelor arenicole și halofile. Diversitatea insectelor care și găsesc găzduire și hrană în cadrul acestor asociații vegetale este foarte mare. Astfel, numeroasele ortoptere, himenoptere, heteroptere, coleoptere, lepidoptere, diptere etc. îți dau senzația de covor verde vibrant, la fiecare pas făcut prin ierburile care acoperă ruinele, zeci de insecte sar sau își iau zborul speriate.

Excursia la Histria poate însă oferi și surpriza plăcută de a vedea sau de a reîntâni țestoasa dobrogeană sau

pe cea de baltă, stârci și egrete, pelicani și buhai de baltă, călifari albi și pietrari sau agerii ereți de stuf. Iar dacă ești atent la pământul pe care calci, s-ar putea să vezi, e drept doar pentru câteva secunde, scripșirile de broșă ale vreunui gușter sau unduirile vreunui șarpe de stepă.

Cum Histria face parte dintr-o zonă protejată, toate speciile din fauna ei reprezintă subiectul multora dintre studiile zoologilor din țară și nu numai. De altfel, majoritatea speciilor de reptile, păsări și amfibieni semnalate de la Histria fac obiectul articolelor prevăzute în legislația națională și internațională de protecție a habitatelor și speciilor.

Cadrul natural, atât elementele de geomorfologie, cât și de biologie (vegetația și fauna), influențează viața comunităților umane. Expoziția dorește să arate care sunt aceste interdependențe. Un alt aspect analizat de expoziție este dieta în antichitate, cu alte cuvinte cum se hrăneau oamenii în cetățile și coloniile grecești. Probabil că mulți dintre cei care vor afla de această expoziție deschisă la Muzeul „Grigore Antipa” se vor întreba *de ce a fost aleasă Histria?* Există mai multe justificări pentru alegerea acestei locații: Histria este cea mai importantă colonie grecească de pe actualul teritoriu al României; scriitorii greci au fost printre primii care și-au îndreptat atenția asupra naturii și au încercat să înțeleagă mai bine biologia și comportamentul animalelor; insuficiența cunoaștere a acestui loc – a istoriei sale – atât de către străini, cât și de către români, în special de către copii, care sunt publicul tradițional al muzeului; faptul că viața coloniei ioniene de la Histria a fost influențată nu numai de evenimentele istorice, ci și de factori naturali, cum este colmatarea treptată a portului.

Histria este una dintre cele mai importante colonii grecești la Marea Neagră. Orașul este o colonie

milesiană, întemeiată la jumătatea secolului al VII-lea î.H. Descoperirile arheologice arată că această colonie a atins repede un stadiu ridicat de prosperitate, datorat, neîndoind, și comerțului cu produse grecești și indigene, pe care îl făcea pe mare cu alte așezări grecești. Amploarea acestui comerț este dovedită și de varietatea pieselor de ceramică descoperite la Histria, care provin din toată lumea greacă – unele dintre aceste piese sunt prezente și în expoziția de la Muzeul „Grigore Antipa”: vase ștampilate de la Sinope și Tasos, ceramică milesiană, corintică ș.a. Din lumea greacă se aduceau, cu precădere, produsele fundamentale culturii și dietei grecești – vinuri și ulei de măsline – care erau aduse pe mare la Histria și de aici transportate mai departe, pe Dunăre sau pe uscat, în interiorul pământului getic. Colonia exporta în cetățile grecești bunuri de care acestea aveau mare lipsă – printre acestea, produsele alimentare sau de origine animală aveau, probabil, o mare pondere: grâne și miere; piei. O altă sursă de venituri foarte importantă pentru colonie era pescuitul în Dunăre și mare.

Importanța coloniei, ca și prosperitatea locuitorilor, a crescut în timp, astfel că în secolul VI a.Chr. aici se băteau vârfuri de săgeți cu valoare premonetară, un exemplar dintre acestea fiind expus la Muzeul „Grigore Antipa”. În secolele V-IV a.Chr. la Histria se emitea monedă proprie, de bronz și de argint. În expoziție sunt prezentate mai multe astfel de monede. Emblema cetății, prezentă și pe acestea, era vulturul pe delfin – fapt ce atestă încă o dată legătura foarte strânsă cu marea.

Nu numai activitatea comercială amplă este surprinsă în expoziție, ci și viața domestică. Așa cum am menționat, în spațiul expozițional este refăcută o locuință tipică pentru epoca arhaică. Aceasta avea pereții din chirpic, o singură încăpere de cca.

4 x 4 m, în care se afla și cuptorul rotund, folosit pentru prepararea hranei. Expoziția prezintă principalele tipuri de vase de ceramică utilizate în gospodăria greacă: amfore pentru transportul și depozitarea vinului, uleiului sau grânelor, platouri pentru pește, diverse cupe pentru mâncare și băutură. Printre cele mai spectaculoase vase prezente în expoziție se remarcă o cupă atică a micilor maeștri, datată 550-530 a. Chr., cu reprezentări zoomorfe în cadrul unei scene curioase – 2 cocoși supradimensionați și o găină, precum și personaje îmbrăcate cu chiton.

Prezentarea diverselor ustensile utilizate în bucătăria greacă este și un prilej de a prezenta publicului obiceiurile alimentare din antichitatea greacă. Nu este un secret pentru nimeni că pentru greci uleiul de măsline era atunci, ca și acum, esențial pentru gătit. Vizitatorii vor afla însă și lucruri inedite, cum ar fi faptul că în antichitate grecii nu cunoșteau, și deci nu consumau, lămâie și portocale. Acestea au fost importate în lumea mediteraneană în secolul III p. Chr.

În expoziția de la Muzeul „Grigore Antipa” au fost aduse peste 30 de piese reprezentative pentru cultura greacă hистriană, piese care aparțin colecțiilor Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan”. Foarte multe dintre ele nu au fost niciodată văzute de către publicul bucureștean deoarece se păstrează în depozite, la Institutul de Arheologie sau la Muzeul Național de Istorie, altele au fost până acum expuse doar în cadrul expoziției de la Muzeul de la Histria.

Informații mai detaliate despre istoria cetății ioniene de la Histria, ceramica și inscripțiile găsite aici, cultura greacă, viața domestică și dieta în antichitatea greacă, precum și cu privire la cunoștințele despre natură în antichitate, despre habitatul dobrogean și fauna specifică se regăsesc în

catalogul expoziției. Acesta, ca de altfel și toate etichetele din expoziție, este bilingv, pentru a facilita înțelegerea informațiilor de către turiștii străini. De asemenea, catalogul expoziției prezintă detaliat toate piesele expuse în cadrul expoziției, fapt devenit o raritate pentru expozițiile din România datorită eforturilor financiare deosebite necesare. Realizarea expoziției și a manifestărilor asociate acesteia ar fi fost greu realizabilă fără susținerea partenerilor sufletești: Ambasada Republicii Elene în România, Asociația ACTOR, Universitatea Hyperion, Editura Emont, Emporiki Bank, Radio 21, TVR.

Pe lângă această expoziție inedită – atât prin tematică, cât și prin modul de prezentare a exponatelor –, vizitatorii Muzeului „Grigore Antipa” vor fi surprinși și de numeroasele manifestări asociate acesteia. Acestea se adresează atât copiilor, cât și adulților. Astfel, în luna iulie, dar și în septembrie vor avea loc cursuri de origami: *Olimpiada figurilor de hârtie*. Cursurile sunt susținute de Asociația Actor și vor dura două zile, timp în care copiii – și alți participanți – vor învăța să creeze din hârtie animale specifice spațiului dobrogean. În luna august, muzeul își invită vizitatorii la teatru. Studenții Facultății de Arte a Universității Hyperion vor prezenta piese lui Euripide: *Elektra* și *Troienele*. Tot în luna septembrie, când copii se vor fi întors din vacanță, ei și părinții lor sunt așteptați la muzeu pentru o seară de basm: *Întâlnire cu zeii din Olimp*. Evenimentele menționate sunt numai o parte din surprizele pe care Muzeul „Grigore Antipa” le pregătește pentru vizitatorii săi.

Această expoziție, prin interdisciplinaritate, dar și prin manifestările variate asociate acesteia, poate fi un punct de referință în oferta culturală bucureșteană din anul 2005. Ea este recomandată atât de activitățile publice

diverse, cât și de faptul că la realizarea ei au contribuit specialiști din diverse domenii: zoologie, istorie și arheologie, astfel că valoarea sa științifică și calitatea informațiilor

transmise, respectiv potențialul său educațional, sunt ridicate. De asemenea, modul deosebit de prezentare a exponatelor poate fi un model pentru alte activități de acest gen.

ABSTRACT

The „Grigore Antipa” National Museum of Natural History undergoes an important process of changing its public image, as well as public offer. Due to its new exhibitions and programs, the museum is increasingly more considered as an open institution, dynamic and innovative, a space not only for science and education, but also of interdisciplinary interaction and entertainment, reaching children, youngsters, as well as adults. This new trend is sustained by the exhibition opened during the 2005 summer: *Zoologist among ruins*. The

topic of the exhibition might seem strange for a natural history museum, but it is justified by the messages of the exhibition: the fauna of Dobrudja, the knowledge regarding nature in antiquity, the history of the Greek colony from Histria, domestic life and diet in the Greek antiquity. The visitor of the exhibition will also enjoy the special display that reconstructs the actual archaeological site. During the summer various activities related to the exhibition are organized: origami lessons, antic theatre performances and many others.